

سوال

انسان اگر آب نیابد یا نتواند از آب استفاده کند چگونه باید تیمم کند؟

پاسخ مفصل

بخاری و مسلم حدیث عمار بن یاسر- رضی الله عنهما- درباره روش تیمم را روایت کرده‌اند و بخاری این حدیث را در چند موضع در صحیح خود آورده که لفظ یکی از این روایات (۳۴۷) (فتح الباری: ۱/۴۵۵) چنین است: «برایت کافی بود که چنین کنی؛ سپس با کف دستانش ضربه‌ای بر زمین زد آنگاه [گرد و خاک] آن را تکاند، سپس با آنها پشت کف دستش را با دست چپ یا پشت دست چپش را با کف [دست راستش] مسح کرد، سپس با آنها صورتش را مسح کرد». و ابوداود (۳۱۷) (عون المعبود: ۱/۵۱۵) با همین سند بخاری روایتش کرده جز آنکه به جای شیخ بخاری «محمد بن سلام»، «محمد بن سلیمان الانباری» را گذاشته که حافظ ابن حجر در «التقریب» (۲/۱۶۷) درباره‌اش می‌گوید: «صدوق است» و لفظ ابوداود چنین است: «پس با دستانش بر زمین ضربه زد و آنها را تکاند و سپس با دست چپ بر راست مسح کرد و با دست راست بر چپ، بر دو کف دست، سپس صورت خود را مسح کرد».

حافظ ابن حجر در فتح الباری (۱/۴۵۷) ذکر کرده که اسماعیلی این روایت را با لفظ «همانا برای تو کافی بود که با دستانت بر زمین بزنی، سپس آن را بتکانی، سپس با دست راست، دست چپت را مسح کنی و با دست چپ، دست راست را، سپس چهره‌ات را مسح کنی».

شنقیطی در «أضواء البیان» (۲/۴۳) می‌گوید: «این حدیث بخاری نص بر مقدم بودن دستان بر چهره [در تیمم] است» (یعنی اول باید دستان مسح شود و سپس صورت).

شیخ الاسلام ابن تیمیه در فتاوی خود (۲۱/۴۲۳) می‌گوید: «روایت بخاری بر این امر صراحت دارد که پشت دستان را پیش از چهره مسح کرده است، و این سخنش در روایت دیگر که می‌گوید: «پشت دستانش»، دال بر این است که پشت هر دست را با داخل کف دست دیگر مسح کرده است». وی همچنین می‌گوید (۲۱/۴۲۵): «اما روایتی که بخاری به تنهایی روایت کرده بیان می‌دارد که ایشان کف دستان را پیش از صورت مسح کرده‌اند». نگا: «الفتاوی» (۲۱/۴۲۲-۴۲۷).

بنابراین روش تیمم به این صورت است که: نخست با نیت تیمم بسم الله بگویند، سپس با دستانش یک ضربه به زمین بزند، سپس پشت دست راستش را با کف دست چپش مسح کند و پشت دست چپش را با کف دست

راستش مسح کند، سپس با دستانش، چهره‌اش را مسح کند. پس از تیمم همان اذکاری گفته می‌شود که پس از وضو گفته می‌شود. واللہ اعلم.

وصلی اللہ علیہ نبینا محمد.